

Martyna Grądzka-Rejak

Pomagać nawet w Auschwitz. Romualda i Feliks Ciesielscy z Krakowa

We wrześniu 1939 r. Rzesza Niemiecka i Związek Sowiecki dokonały zbrojnej inwazji na Polskę rozpoczynając II wojnę światową. W wyniku tej agresji prawie 6 milionów polskich obywateli straciło życie, w tym ok. 3 miliony Polaków żydowskiego pochodzenia. Na okupowanych terenach Polski Niemcy wprowadzili karę śmierci nawet za najmniejszą pomoc Żydom...

Na początku niemieckiej okupacji Romualda (z domu Cieślik) i jej mąż Feliks Ciesielski zostali przesiedleni z Bydgoszczy do Krakowa. Tam zakwaterowano ich w jednym z mieszkań na krakowskim Kazimierzu – dzielnicy, w której przez wieki zamieszkiwała społeczność żydowska. W świetle rejestracji Żydów przeprowadzonych na zlecenie Niemców między 8 a 24 listopada oraz od 25 listopada do 31 grudnia 1939 r. w Krakowie i przylegających do miasta gminach (np. Borek Fałęcki, Skawina, czy Prokocim) zamieszkiwało 68 482 Żydów. Niemal 28 procent tej liczby, tj. 19 732 osoby, stanowiły dzieci w wieku poniżej 16. roku życia. Większość z nich żyła na Kazimierzu właśnie. Strukturę tej społeczności zmieniły przymusowe przesiedlenia żydowskich mieszkańców poza teren miasta, przeprowadzone przez Niemców w drugiej połowie 1940 r. i 1941 r. Kraków, jako siedziba najważniejszych urzędów Generalnego Gubernatorstwa, „stolica” GG, miał stać się miastem „wolnym od Żydów”. Według badacza Zagłady Raula Hilberga w transportach przesiedlono około 43 tys. osób. W mojej ocenie liczba ta wydaje się minimalnie zaniżona. Do getta krakowskiego oficjalnie trafiło początkowo 11 tys. Żydów. Przyjmując zatem, że w mieście w 1940 r. przebywało ich 65 tys., w transportach poza Kraków wywieziono około 50 tys. Żydów. Trafili oni zarówno do podkrakowskich miejscowości, jak i miasteczek w innych dystryktach.

Ciesielcy, oprócz mieszkania, otrzymali w zarząd jedno z żydowskich przedsiębiorstw – sklep. Choć nie mieli na w tej sprawie nic do powiedzenia, współczuli Żydom i postanowili, że zrobią wszystko, aby im pomóc. Kierowali się względami humanitarnymi i nie oczekiwali niczego w zamian.

Inicjatorką tych działań była zwłaszcza Romualda. Między innymi rozprowadzała żywność i ubrania najbardziej potrzebującym. Po utworzeniu getta na terenie Podgórze, pomagała w ucieczce stamtąd, organizowała fałszywe dokumenty, a także, wraz z mężem, ukrywała uciekinierów w domu oraz prowadzonym przez siebie sklepie. Feliks Ciesielski wiedział o tych działaniach żony, i także był w nie zaangażowany. Schronienie u Ciesielskich znaleźli m.in.: Edmund Fiszler i jego żona Leonora oraz czteroosobowa rodzina Horowiców. Za namową Romualdy, Zofia, córka Horowiców została umieszczona w klasztorze i tam się ukrywała pod fałszywą tożsamością. Prawdopodobnie na skutek donosu Ciesielscy zostali aresztowani przez gestapo latem 1942 r.

Romualda Ciesielska została najpierw osadzona w więzieniu na Montelupich, gdzie przebywała do grudnia 1942 r. W tym czasie toczyło się śledztwo w jej sprawie. W jego trakcie była bita i torturowana. 16 grudnia 1942 r. wywieziono ją do KL Auschwitz, gdzie otrzymała numer obozowy 27 184. W Auschwitz poddana została doświadczalnym badaniom pseudomedycznym. W obozie w dalszym ciągu prowadziła aktywne działania pomocowe m.in. na rzecz więźniów narodowości żydowskiej. W 1943 r. wyznaczono ją do opieki nad dziecięcym blokiem 16A. Dzięki jej staraniom wiele dzieci ocalało. Romualda Ciesielska m.in. ukrywała dzieci wytypowane w selekcji, organizowała dodatkowe racje żywnościowe, a także fałszowała metryki urodzenia dzieci. W Auschwitz przebywała do czasu ucieczki z transportu ewakuacyjnego w Jawiszowicach w styczniu 1945 r. Feliks Ciesielski został wywieziony do obozu koncentracyjnego Auschwitz, dzień wcześniej - 15 grudnia 1942 r. Otrzymał tam numer obozowy 83 751. Prawdopodobnie przybył do obozu również transportem z więzienia na Montelupich. Następnie, po pewnym czasie, został przetransportowany do obozu koncentracyjnego Mauthausen na terenie Rzeszy, gdzie został zamordowany 18 marca 1945 r.

2 marca 1967 r. Romualda i Feliks Ciesielscy zostali uhonorowani tytułami Sprawiedliwych wśród Narodów Świata. Było to jedno z początkowych odznaczeń tym tytułem. Romualda pojechała do Jerozolimy, odebrała medal i zasadziła drzewko oliwne w Ogrodzie Sprawiedliwych. Przykład małżeństwa Ciesielskich pokazuje, że różne były represje stosowane przez Niemców za udzielanie pomocy ludności żydowskiej.

Historycy szacują, że Polacy w czasie II wojny światowej uratowali kilkadziesiąt tysięcy swoich żydowskich współobywateli. Niemieccy okupanci zabili za tę pomoc około 1000 Polaków.

* * *

Publikacja dotycząca rodziny Ciesielskich – Tomasz Gonet w: *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*, t. I, red. M. Grądzka-Rejak, A. Namysło, Warszawa 2019, s. 118.